

Undvik att dras med i flocken

Den finansiella rådgivaren Lars-Erik Boström vill lära oss hur vi drar nytta av psykologin på aktiemarknaden. Här är hans recept.

Psykologin bakom våra beslut har länge intresserat forskare och investeringsexperter. Nu senast är det Lars-Erik Boström som kommit ut med boken "Börsens psykologi".

Ett av de centrala råden i boken är att inte låta inköpskursen styra ditt beslut om att sälja eller behålla investeringen. Du får även lära dig att känna igen tecken på överhettning: fler nybörjare handlar, alla är överens om att börsen är det enda al-

ternativet för sparande, börsoptimismen stiger, risktagandet ökar och i medierna rapporteras bara om de bra signalerna.

När började ditt intresse för psykologin på aktiemarknaden?

- Vi var ett team 35-40-åriga aktiemäklare som handlade aktier vid millennieskiftet. Även om vi inte var lastgamlas kändes det som att vi hade oceaner av erfarenhet. Vi tyckte att det var otroligt konstigt hur man kunde acceptera den skyhöga värderingen av IT-bolagen. Det var där någonstans som mitt intresse

FOTO: RICKARD NILSTROM

PA tipsar

Expertens 5 bästa råd

1 Psykologisk miljö
Lär dig kännetecknen för överdriven optimism och pessimism. Det är i den här miljön det är som svårast att ta investeringsbeslut som går emot din omgivning.

2 Grundläggande insikt i psykologiska misstag
Vi har svårt att sälja med förlust, tar hem vinster för tidigt, överskattar vår egen förmåga

och skapar ologiska referensnivåer till aktiekurser.

3 Ekonomi är psykologi
Nära en börstopp eller börsbotten är psykologi viktigare än ekonomiska data. Bästa köpet gör du när ekonomiska data är svaga men aktiekurserna börjar stabiliseras. De bästa försäljningarna gör du när ekonomiska data är starka men aktiekurserna börjar försvagas.

4 Beslutsmodell
Förenkla och tydliggör beslutsprocessen när du ska förändra risken i din värdepappersportfölj. Använd till exempel enkla glidande medelvärden på breda aktieindex.

5 Investeringsdisciplin
Var disciplinerad och lita på dina beslutsmodeller.

för börspsykologi började, säger han och berättar om hur bankkontor ringde och frågade om de inte borde köpa Icon.

- "Det känns ju svindyrt", sa vi. Och då blev det "klick" i luren. Det var verkligen den typen av marknad, när bankkunder och investerare inte ville lyssna på negativa budskap. IT-bubblan är både fascinerande och lärorik att ha varit med om.

Fler tillfällen?

- Även 2006-2007 när subprime-historierna började dyka upp. Jag hade läst Robert Shillers varnande bok om den amerikanska husmarknaden. Då var det ingen som riktigt trodde på att den amerikanska husmarknaden var en bubbla. Men jag började aktivt söka information om risker med subprime.

- Ben Bernanke sa i slutet av 2005 att det inte fanns någon husbubbla i USA. Det är svårt att tro på en bubbla när USA:s centralbank går ut och påstår motsatsen.

Lars-Erik Boström
 - om sig själv

Familj: Sambo och två fantastiska "påköpet-tjejer", som jag levte med sedan 2003. De är 18 och 20 år nu.

Ålder: 50 år.

Arbetar med: På Handelsbanken som rådgivare för institutioner.

Fritid: Golf och musik. Jag bildade ett rockband när jag fyllde 40 år. Vi kallade oss Live at last. Sedan blev det bok nu när jag fyllde 50. Bandet lade vi ner i höstas. Men jag spelar lite elgitarr fortfarande, det är kul.

Bästa investeringen: Aktiemässigt är det Autoliv, fondmässigt är det senast Indienfonden, som jag köpte i augusti 2013 och sålde nu i januari.

Sämsta investeringen: Någon option jag köpte i Ericsson 1990-1991. Det var 100 procent förlust.

Men kom ihåg att centralbanker har ett egenintresse av hur saker ska uppfattas.

Men just i den amerikanska husbubblan var det inte så lätt att se risken i de komplicerade instrumenten.

- Nej, så var det ju. Men ett varnings-tecken var att subprimeobligationerna fick trippel A-rating, samtidigt som de gav dubbelt så hög avkastning som amerikanska statsobligationer.

- Men som vanlig investerare så litar man på att auktoriteter som ratinginstituten gör vad de ska.

Hur kom det sig att ditt intresse för börpsykologin växte, förutom IT-bubblan?

- Jag gjorde lite "finansiell beteendeterapi" på mig själv. Jag har gjort några finansiella tavlor som jag i efterhand haft svårt att motivera. Sedan var det några bekanta som gjorde helt galna grejer i början av 2009, precis innan börsen började

trenda uppåt.

Beskriv den sentimentkurva, som visar den psykologiska trenden, du har med i boken. Vad händer?

- Nära en topp eller botten, är det ungefär 60 procent psykologi och sentiment, 20 procent värdering och 20 procent ekonomi i något slags betydelsegrad. Det tycker jag stämmer rätt bra med de flesta börstoppar och börsbottnar jag studerat.

- Vid exempelvis botten 2009 var statistiken uteslutande dålig, rubrikerna i tidningarna dystra och börsen svag. Om du bara gick på inkommande information och statistik fanns det ingen rationell anledning att köpa aktier.

- Ändå var det ett perfekt köptillfälle. Det tycker jag är intressant.

Så hur ska aktieplaceraren agera?

- Du ska identifiera de här faserna när marknaden är överoptimistisk eller överpessimistisk och tvinga dig själv med

prismodellerna att köpa och sälja aktier. Just vid de tillfällena är priserna på aktier viktigare än fundamental information.

Vad säger du om börsen nu. Var är vi i sentimentscykeln? (Se diagram på nästa sida.)

- Börsen går ju väldigt bra och det kan vara nära en topp. Men vi har ännu inte fått några säljsignaler på den svenska börsen. Och vi har inte riktigt haft någon manisk fas än.

- Det är alltid svårare att sälja när allt går bra. Anta att du säljer och så går marknaden upp 10-15 procent. Det är jättejobbigt att hantera. Därför tror jag att man ska vara lite mer modellstyrd.

Hur långt är vi från toppen nu?

- Det kan vara allt ifrån några månader till ytterligare ett eller två år. Men vi är sannolikt i något slags avslutsfas av börsuppgången från 2009. Numera försöker jag övertyga mig själv om att inte ha

Planera Porträttet

någon förutbestämd uppfattning om vad som kommer ske. Det viktiga är att våga agera när du fått konkreta säljsignaler.

- Mycket handlar om att våga följa sin modell. Att hålla fast vid den trots att den allmänna opinionen är stark. Följer du modellen kommer du att tjäna pengar över tid. Risken är att du går ifrån modellen.

Hur ska du som nybörjare på aktie marknaden förbereda dig?

- Det är bra att förstå sin egen riskbenägenhet. Men den påverkas av vilken aktiemarknad som råder. Många privatpersoner kommer in med för hög riskbenägenhet i slutet av positiva aktiemarknader och tvärtom.

- Att börja med ett regelbundet sparande med riskspridning är en bra start. Och köpa över tiden. Har man ingen som helst aktieerfarenhet är det bäst att börja med indexfonder.

Något annat gott råd?

- När du mår illa av mediernas börsrapportering och inte vill ha aktier - då är det ofta dags att börja öka aktieandelen. Det är därför jag tycker att man ska ha en tydlig beslutsmodell. Känslomässigt är det svårt att ta ett köpbeslut efter en lång börsnedgång.

Blir det häftiga diskussioner ibland på banken när den fundamentala analysen och din går emot varandra?

- Mot kunder kör jag ju bara bankens linje. Men delar av den börspsykologiska analysen finns med i modeller som används i Handelsbanken, även om utgångspunkten är fundamental analys.

Men internt måste ni ju ha en diskussion?

- Just nu kan man få olika syn vem man än pratar med. En del säger att du ska minska aktier, medan andra säger att det bara är att ligga kvar. Och det är klart att en centralbank som sänker räntan till minus trycker börsen uppåt. Men vi kan mycket väl få en period framöver där oblationer ger dålig avkastning samtidigt som börsen faller.

- Några kännetecken på en bubbla är kraftigt stigande tillgångspriser och hög optimism. Enkäterna med privatpersoner visar på en stor optimism i dag. De här sentimentsindikatorerna är tecken på högre risk i aktiemarknaden. Liknande signaler såg vi redan förra året, men de konkreta säljsignalerna uteblev. Det var lite svajigt i mitten på oktober. Sedan vände börsen med kraft uppåt på några veckor.

- Man bör alltid avvakta någon form av bekräftad säljsignal.

Som vad då till exempel?

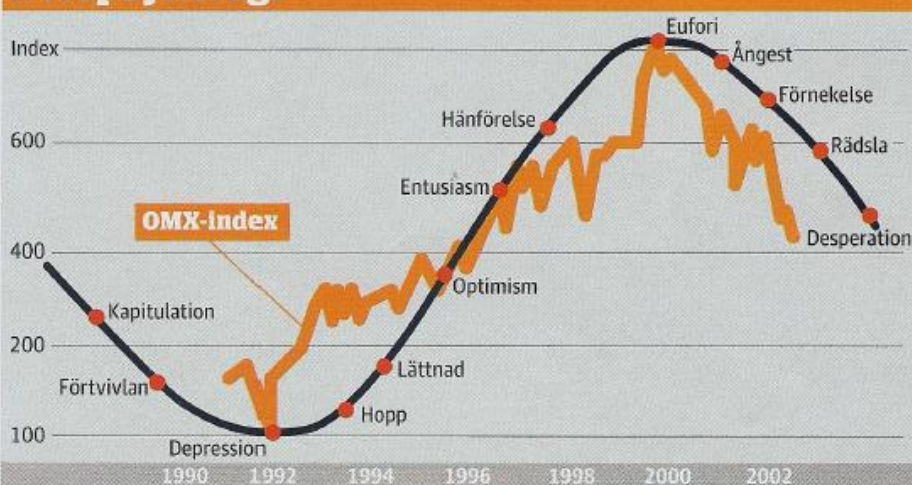
- En klassisk signal är en lägre börstopp i OMX-index. Får du en lägre börstopp minst fyra till fem veckor efter den tidigare toppen, är det ett varningstecken.

Här under syns ett av de diagram som Lars-Erik Boström har med i sin bok. Det gäller att ha en tydlig modell för att inte dras med i den psykologiska trenden som blir särskilt stark vid toppar och bottenar.

FOTO: RICKARD KILSTRÖM

Börspsykologi

Så hänger det ihop. Från 1990-talets kraschade ekonomi till 2000-talets eufori som slutade i IT-bubblan. Grafen visar OMX-index och den psykologiska trenden. I början blir optimismen och det ökade risktagandet både från bolagen och privatpersonerna en bra drivkraft. Mot slutet blir risktagandet för stort.

- Men det är lätt att gå i fällor när det gäller teknisk analys. Jag tycker egentligen att man ska ha modeller som är trög-rörliga och enkla att tolka - som glidande medelvärde med längre tidsperspektiv.

Glidande medelvärde mäter trender genom ett rullande genomsnitt av priser för olika tidsperioder. Startdagen för beräkningen flyttas hela tiden fram en dag. Lars-Erik Boström använder glidande medelvärde för till exempel OMXS 30 på 50, 100 och 200 dagar. Genom att se när medelvärdet för den korta perioden bryter igenom trenden för den längre skapas sälj- och köpsignaler.

Varför just glidande medelvärde?

- Anledningen till att jag använder just prismodeller är att förändringar i efterfrågan på aktier går mycket snabbare än förändringar i ekonomisk statistik och information.

- Skulle du inväntat den "rätta" informationen 2009 skulle du inte köpt förrän i slutet på året eller början på 2010. Då hade börsen redan stigit 40 procent.

Louise Göransson

louise.goransson@privataaffarer.se

Du kan vinna boken

Privata Affärers läsare får här chansen att vinna boken "Börsens psykologi" av Lars-Erik Boström. Har du inte turen att vinna boken finns den att köpa på Sternersforlag.se.

För att vinna boken ska du skicka ett mejl till red@privataaffarer.se, skriv **Börsens psykologi** i ämnesraden och ditt namn och adress i mejlet. Eller skicka ett vykort till **Privata Affärer, 105 44 Stockholm** med samma uppgifter (inklusive "Börsens psykologi"). Vi vill ha ditt mejl eller vykort senast **den 10 juni**.

Vill du läsa mer om din hjärna och vad det är som händer där är hjärnforskaren Katarina Gospics bok "Välj rätt, en guide till bra beslut" också intressant läsning.

